

TAYİNAT ARKEOLOJİ PROJESİ
2008 MEVSİMİ RAPORU

[Yayınlamak için değildir]

Prof. Timothy P. Harrison
Yakın ve Orta Doğu Medeniyetleri Bölümü
Toronto Üniversitesi
4 Bancroft Avenue
Toronto, ON, M5S 1C1
KANADA
tim.harrison@utoronto.ca

15 Ocak, 2009

GİRİŞ

Tayinat Arkeolojik Projesi (TAP), 2008 yılında, Tell Tayinat'ta 15 Haziran ile 31 Ağustos ayları arasında sürdürdüğü beşinci mevsim kazılarını tamamlamıştır. Araştırma kıdemli ekibi, Dr. Timothy Harrison (Proje Direktörü), Dr. Stephen Batiuk (Kıdemli Saha Arkeoloğu), Fiona Haughhey (Nesne Ressamı), Julie Unruh (Konservatör), Susan Harrison (Fotoğrafçı) ve Kim Harrison (Kamp Müdürü)'den müteşekkildir. Kıdemli saha amirleri ise, Dr. Jack Dessel (Tennessee Üniversitesi), Dr. Elif Denel (Orta Doğu Teknik Üniversitesi), James Osborne (Harvard Üniversitesi), James Roames (Toronto Üniversitesi) ve Lynn Welton (Toronto Üniversitesi)'den müteşekkildir. Aynı zamanda projeye, Bilkent Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi, Harvard Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Toronto Üniversitesi, 'Ca' Foscari Üniversitesi, ve UCLA 'den on altı arkeoloji öğrencisi katılmıştır. Sayın Asuman Arslan da Müzeler ve Eski Eserler Dairesi adına hükümet temsilciliğini yapmıştır.

2008 Tayinat saha mevsiminin hedefleri, (1) Alan 1'deki Erken Demir Çağı kazılarını tamamlamak ve Erken Bronz Çağı katmanlarını açığa çıkarmak, (2) ilk olarak 2005 yılında açığa çıkartılan Alan 2'deki geniş Erken Demir Çağı kompleksinin kazılarına devam etmek, (3) üst höyüğün Batı meyilinde bulunan Alan 4'teki Erken Demir Çağı maden işleme atölyesinin kazılarını tamamlamak, ve (4) yüksek höyüğün Doğu kenarı boyunca yeni bir alan, Alan 5, açmak olarak belirlenmişti (**Resim 1**).

Alan 1 Araştırmaları (L. Welton, Saha Amiri)

Alan I'de yapılan 2007 kazılarında (**Resim 2**), 2004'te başlatılan ve 2005'te dört adet 10x10 m'lik parsellerle genişletilen (G4.55, G4.56, G4.65 ve G4.66) bölgelerde araştırmalara her yıl devam edildi. Neticede, Alan 1'de 2004'ten 2007 yıllarına kadar yapılan kazılar sonucu dokuz adet belirgin mimari Alan Fazı (FP) tanımlandı ve ilk sıralamanın (FP 3-6) Erken Demir Çağına kadar uzandığı saptandı. 2008'de kazılar sadece G4.55 ve G4.56 parsellerinde yapıldı. 2008 mevsiminin ana hedefleri Erken Demir Çağı katmanlarının kazılarını tamamlamak ve özellikle de M.Ö. 3000 yılı sonlarına veya Amuq J Fazı kültürel ufkuna ait olan Erken Bronz Çağı katmanlarının açığa çıkartılması çalışmalarını genişletmek idi.

Parsel G4.55 (L. Welton ve M. Hinman)

2007 yılında Parsel G4.55'teki Erken Demir Çağı katmanları tamamen kaldırılmıştı. Bu nedenle 2008 kazıları sadece Erken Bronz Çağı katmanları üzerinde odaklanabildi. 2007 mevsiminde birçok Demir Çağı öncesi duvarlara rastlandı, bunlar Alan Fazı 8 olarak tanımlandı. Dolayısıyla, 2008 mevsiminin başlıca hedefi bu duvarları tanımlamak ve bunların çevirdiği odaların dolgu maddelerini kazmak ve bu şekilde bugüne kadar Tayinat'ta ilk kayda değer EBA (Erken Bronz Çağı) kültürel kademelerinin kaydını yapmaya başlamak olmuştur. Bu mevsimde en az iki mimari faz (FP 8 ve 9) ortaya çıkartılmıştır (**Resim 2**).

Bu fazlardan daha geç olanı, FP 8, ise : G4.55:258, 245, 210, 264, 212, 213, 266 ve muhtemelen 214 duvarlarıyla temsil edilmiştir. Parselin güney kısımlarında ise doğu-

batı istikametindeki G4.55:264 ve 212 duvarlarının istikametlerini biraz değiştirerek bir dirsek oluşturdıkları gözlemlenmiştir (**Resim 3**). Bu dirseğin düzeltilmesi için çamur tuğlalarla G4.55:264 Duvarının kuzey yüzünde tadilat yapmaya teşebbüs edilmiş olabilirse de bu teşebbüsün nisbeten daha geç dönemde yapılmış olduğu görülmektedir. Bu duvarların mevcut kalıntıları kesip kesmediği dolayısıyla kısmen gömülü ya da kendi başına durabilen şekilde yapıp yapılmadıkları anlaşılamamıştır. Bununla beraber, G4.55:210, 264 ve 213 numaralı Duvarların belirlediği ‘oda’da bulunan toprak kesin olarak bu duvarlar arasında kalmıştır, dolayısıyla daha sonraki bir tarihe aittir.

Bugüne kadar yeri tanımlanmış olan en erken alan fazı, FP 9, özellikle G4.55:210 Duvarının doğusunda bulunmaktadır. Burada G4.55:211, 265 ve 215 duvarları ile muhtemelen G4.55:262 ve 230 duvarları da bulunmaktadır. Bu fazdaki duvarların tuğla yapılarını belirlemek zor olmuştur. FP 8 ve 9 fazlarındaki çömler Amuq J Fazı ufku karakteristiği gösteren Basit ve Boyalı Basit Malzemeler, Yıkanmış Bulaşık Malzemeler ve az miktarda Kırılğan Turuncu Malzemelerden müteşekkildir.

Parsel G4.56 (D. Lumb ve L.Di Pieri)

G4.56 parselinde 2008 mevsiminin ana hedefi, ki bugüne kadar bu parselde yapılan çalışmaların dördüncü mevsimi oluyor, Erken Demir Çağı katmanları kazılarının tamamlanması olmuştur. Mevsim boyunca burada gittikçe artan biçimde bulunan Erken Bronz Çağı’na (EBA) ait çömlere rastlanmış ise de mevsim sonuna kadar kesin olarak belirlenebilecek bir EBA katmanına rastlanmamıştır. Bu sebeple çalışmaların odağı bu parselde muhafaza edilmiş fazla miktardaki Erken Demir Çağına ait kalıntıların toplanması ve bunların tanımlanması olmaya devam etmiştir.

Neticede, 2008 mevsiminde FP 4’ten 6’ya kadar olan Alanlarla ilgili muhtelif yapı kalıntılarının kayıtları yapılmaya devam edilmiştir. Özellikle bunlar, çoğunlukla önceki mevsimlerde bulunmuş olan, fosilleşmiş bitkilerle kaplı depolama siloları olarak tanımlanmış büyük çukurlardan ibarettir. Bunlardan bir çoğu çok sayıda (veya istiflenmiş şekilde), artık iyice tanımlanmış olan, deliksiz dokuma tezgahı veya makara ağırlıklarını ihtiva etmektedir, bu da Erken Demir Çağında bu bölgede dokumacılığa verilen önemi kanıtlamaktadır (**Resim 4**).

Alan 2 Araştırmaları (J. Osborne, Saha Amiri)

Alan 2, büyük ölçüde, Bina XIV olması muhtemel olan Erken Demir II çağına ait bir yapı ile işgal edilmiş olup 1930’larda Syro-Hitit Keşif Heyeti tarafından kısmen kazılmıştır. Bu alan, Alan 1’in (**Resim 1**) hemen kuzeyinde bulunmaktadır. Alan 2’de kazılar sürekli olarak 2005 mevsiminden beri yürütülmüştür. Alan 2’de iki tane ana hedef belirlenmişti: (1) Alan 1 ile Alan 2 arasındaki stratigrafik bağlantıların tespit edilmesi ve Bina XIV’ün temellerinin derinliğinin tayini, ve (2) bu kompleksin mümkün olduğu kadar geniş bir yatay görüntüsünün ortaya çıkartılması.

2008 mevsiminde daha önceki mevsimlerde başlatılmış olan araştırmalara devam edildi, ancak alanın doğu kenarı boyunca açılan G4.38 ve 48 parselleri nedeniyle stratejide bir değişiklik yapıldı. Bu bölgede Syro-Hitit Keşif Heyetleri araştırmalarının az etki

yapmış olacağı ümit edilerek, stratigrafik sıralamanın izafi olarak daha bozulmamış olacağı düşünüldü. Beklenmedik bir şekilde her iki parselde de bir tapınağa ait olduğu düşünülen iyi muhafaza edilmiş, yönü güney istikametinde olan kalıntılara rastlandı; bu da şüphesiz TAP projesinin bugüne kadar ortaya çıkardığı en önemli bulgulardan birini teşkil etti (**Resim 5**).

Parsel G4.38 (A. Lanham, J. Lehner) ve G4.48 (G. Cinar ve S. Montagner)

Tapınak yapısına dört basamaklı, uzun ince kalkerden yapıli taş bloklarla döşenmiş merdivenle güneyden yaklaşıldı (**Resim 6-7**). Binanın batı duvarının hemen önündeki merdivenin batı kenarında küçük bir bazalt sütun bulundu (**Resim 8-9**). Binaının doğı duvarı henüz kazılmadı ancak bu duvar G4.48 parselinin yüzeyinden görülebiliyor.

Merdiven binaya girilen bir verandaya ulaşıyor, burası pişirilmiş (40 x 40 cm) ebadındaki on iki sıra kare tuğla ile kaplıdır. Tuğla yüzeyin tam ortasında, kısmen gömülü bir durumda bulunan, mevsimin yegane en heyecan verici buluşı vardı: neredeyse kusursuz biçimde üzeri oyularak süslenmiş bir bazalt sütun kaidesi, bu kaide Syro-Hitit Keşif Heyeti tarafından biraz batıda bulunmuş olan Bina I'in, *bit hilani* sarayının, girişini süsleyen bazalt kaidelere benziyordu, hatta aynısı dahi olabilir (**Resim 8 ve 10**). Sütun kaidesi tuğla döşeli zemine iyice yerleşmiş, öyle ki en alt oyulmuş yüzey kenarı görülemiyor, bu da daha önceki bir yüzeyin varlığını ya da binanın daha önceki bir fazının toprak altında olmuş olabileceğine işaret etmektedir.

Veranda, daha içerde kuzey tarafta bulunan iç odadan iki adet çamur tuğladan oluşan ayırıcı duvarlarla ayrılmıştır. Bu iki duvarın arasındaki alanın çoğunu, muhtemelen çökmüş olan, kalın bir tabaka yanmış tuğla kaplamıştır. Bu malzeme oldukça yanmış üç ahşap kirişi kaplamıştır, bunlardan en az bir tanesi kilden yapılmış tuğlaya benzer madde içine oturtulmuştur. Buradan dendrokronolojik analiz için iki büyük parça alınmıştır. Bu kirişlerin dama mı yoksa çöken duvara mı ait olduğu, ya da kapı girişindeki eşiğin parçası mı olduğu anlaşılamamıştır.

Kapının girişi kısmen kazısı yapılmış bir iç odaya geçiş sağlamaktadır. İkinci bir takım ayırıcı duvarlar G4.38 Parselin kuzey yüzünü kapatmaktadır, bu da odanın kuzeye doğru olan boyutunu işaretlemektedir ve kuzeydeki kazılmamış alanda ikinci bir odanın varlığını belirtmektedir, belki de bu tapınağın merkezi olan oda olabilir. Odanın ve binanın doğruya uzanan kısmı bu mevsim yapılan kazıların dışında kalmıştır.

Merkezdeki bu oda tamamen yanmış olup yüzeyinin sıvalı olmuş olduğu gözlenmiştir ve sıvalar yer yer muhafaza olmuştur. Üstteki odadan çökmüş olan malzeme yanmış tuğlaları ihtiva etmektedir, ancak herhangi bir çanak çömlek ve organik maddeye rastlanmamıştır. Bununla beraber, odada önemli miktarda, perçinlenmiş bronz malzeme ve birkaç fildişi parça bulunmuştur. Aşırı derecede yanmış ve zarar görmüş olmasına rağmen burada bulunan kalıntılar odanın döşenmiş veya duvarlarında asılı aplikler olmuş olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Tapınak en azından batı ve güney taraflarında dışardan kaldırım taşları ve yassı taşlarla yapılmış yüzeyle sarılıdır, ilaveten binanın batı dış yüzü parlak beyaz sıva ile sıvanmıştır.

En önemlisi, dışardaki taşla döşeli yüzey üzerinde dağılmış bir şekilde duran Luvi dilinde yazılmış birkaç hiyeroglif parça bulunmuştur. Ayrıca, tapınağın güneyinde bulunan yüzeydeki bazı taşlarla Syro-Hitit Keşif Heyeti'nin 1938 yılında doğu sondajında yaptıkları son kazıda açığa çıkardıkları kaldırım taşları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu tespit etmek mümkün olmuştur. Keşif Heyeti yaptıkları sondajda yaklaşık kare biçiminde bir temel ya da bir platformu, bazalttan yapılmış ve ince ince süslenmiş ortostatları, belki de kendi başına duran bir anıtın kaidesini ortaya çıkartmışlardı (**Resim 11**). Keşif Heyeti aynı zamanda bu civarda Luvi dilinde yazılmış bir çok hiyeroglif parçaları bulduklarından bahsetmektedir, bu da bu parçaların hepsinin bir zamanlar bu platform üzerinde bulunan tek bir anıttan geldiği izlenimini uyandırmaktadır. Maalesef bu yapıdan arta kalan parçalar Şikago kazılarında sonra ya kaldırılmış ya da imha edilmiştir. 2009 mevsiminde bu alan kazılar için odak noktası olacaktır.

Alan 4 Araştırmaları (J. Roames, Alan Amiri; E. Özbakkaloğlu)

2006 ve 2007 mevsimlerinde, G3.34 mevkiinde, üst höyüğün batı kenarında (**Resim 1**), Erken Demir Çağına ait bir maden işleme atölyesi ortaya çıkartıldı. Bu parselin doğu kenarında içinde maden işlemeyle ilgili kalıntılar bulunan bir çukur ve doğuya, G3.35'e doğru uzanan içi maden işlemeyle ilgili kalıntılar dolu olan bir oda bulundu, bu da G3.35'te maden işleme faaliyetlerinin yapılmış olduğuna işaret etmekteydi. Bu nedenle, 2008 mevsiminde önce G3.35'in daha sonra da G3.24'ün açılmasına karar verildi, böylece Erken Demir Çağında, Alan 4 diye tanımlanan bu sahadaki demir işleme atölyesinin parametrelerini tespit etmek istenildi. Ancak, ne G3.24'te ne de G3.35'te herhangi bir maden işleme ile ilgili kalıntıya rastlanmadı. Böylece maden işleme atölyesinin G3.34 sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber iki önemli buluş yapıldı: (1) iyi korunmuş olan taş-döşeli bir yüzey ve (2) T-5'in yeri, Syro-Hitit Keşif Heyeti'nin kazdığı, alanın batı korunma sistemine ait olan bir hendek.

G3.35'te bulunan taş döşeli yüzey parselin kuzey kısmını kaplamaktadır (**Resim 12-14**). Bu yüzey batı yüzeyine doğru tırmanmakta ve höyüğün üstünden hemen önce, batı yüzeye ulaşmadan bitmektedir, sonra doğuya doğru, doğu yüzeyine ve üst höyüğün ortasına doğru, Syro-Hitit Keşif Heyeti'nin tarif ettiği Avlu VIII istikametinde uzanmaktadır. Burasıyla ilgili olan çömllekler döşeli yüzeyi Demir II'ye ait olarak belirlemektedir. Bu yüzeyin bir caddenin parçası olup olmadığı kesin değildir, belki de batı korunma sistemine ait bir kapıya giden bir yol olabilir, veya sadece Batı Merkez Alanının içindeki bir avluyu kaplamaktadır. İlerki mevsimlerde burada, uzaktan algılama metodu da kullanılarak, araştırmalar yapılması planlanmıştır.

Alan 5 Araştırmaları (J. P. Dessel, Alan Amiri)

2008'de üst höyüğün doğu tarafında yeni bir alan, Alan 5, açıldı (**Resim 1**). Bu alanda yapılan kazılar, daha önce Syro-Hitit Keşif Heyeti tarafından araştırılmamış olup, özellikle Demir II ve daha sonraki fazlarda buradaki yerleşim tarihini ve arkeolojik

sıralamayı gerçekleştirmek amacını gütmüştür. Burada, iki adet 10 x 10 m’lik parsel açıldı, Parsel F5.98 ve 99. Gelecek mevsimlerde, hem höyüğün tepesinde ve hemde doğu meyili üzerinde basamaklı hendekler olarak ve arkeoloji alanının üst ve alt höyüklerini stratigrafik olarak bağlayacak şekilde, daha fazla parsel açılması düşünülüyor.

Parsel F5.98 (E. Denel ve Ö. Ketkanlı) ve F5.99 (O. Demirci ve E. Hammer)

2008 kazıları ile F5.98 ve 99 Parsellerinde büyük bir binanın, muhtemelen Geç Asur devrine ait avlulu bir evin, bir kısmı ortaya çıkartıldı (**Resim 15-16**). Daha kesin olarak söylemek gerekirse, kazılar, muhtemelen binanın avlusu olan büyük bir odanın kuzey tarafındaki üç küçük odayı ortaya çıkardı. Avlunun zemini yer yer bozulmamış olarak bulundu ve F5.99 (**Resim 17**). Parselinin batı yüzüne yakın bir yerde gömülü olarak bulunan büyük bir depolama çömleğinin kaidesinin ise avlunun ortasına yakın bir yerde olmuş olabileceği düşünüldü. Yandaki üç odanın duvarları da parlak beyaz sıva ile sıvanmış ve 1 m’den daha yüksek kısımları yer yer muhafaza olmuştu (**Resim 18**). Batı ve doğuda bulunan odalara giriş hafifçe çıkıntı yapan ayırıcı duvarlar arasındaki kapı aralığından yapılıyordu. Orta odaya giriş ise batıdaki odadan üçüncü bir kapı aralığından yapılıyordu.

Binanın doğu kısmı, meyilin erozyonu nedeniyle iyi korunmamıştı, ancak, F5.99 Parselinde kuzey-güney istikametinde uzanan geniş bir duvarın binanın doğu sınırını teşkil ettiği düşünülebilir. Parselin kuzey kısmında, bu duvarın dışında, doğu yüzüne dayalı yoğun konsantrasyonda çömlek ve kemik parçalarından oluşan moloz bulunmaktadır. Kuzey-güney istikametinde uzanan bu duvarın doğu yüzü, muhtemelen bir duvar parçası olmuş olan çamur tuğla konsantrasyonu ile kesişmektedir.

Binanın odalarının zemininden çıkartılan çömlekler arasında Cypro-Geometrik ve Cypro-Fenike’den ithal edilmiş çömlekler, muhtemelen Asur Sarayı Malzemesi (veya mahalli kopyaları?) mevcut olup bunların yanısıra tipik olarak milattan önce 8inci veya 7inci yüzyıllara ait Kırmızı Astarlı Parlatılmış Malzemeler de bulunuyordu. Kuzeydeki yan odalardan birinde, Asur-stili seramik bir ‘banyo küvetine’ ait olduğu tahmin edilen büyük bir kil hazne kenarı parçası bulundu.

SONUÇ GÖZLEMLERİ

Özet olarak, 2008 Tayinat Arkeoloji Projesi (TAP) kazılarının devamı sonucunda Tell Tayinatta, dikkate şayan biçimde muhafaza edilmiş Erken Bronz ve Demir Çağları’na ait yerleşim yerleri açığa çıkartılmıştır. Alan 1’de, Demir Çağı katmanlarının altında yapılan kazılar yavaş yavaş Erken Bronz Çağının sonlarına ait önemli miktarda kalıntıyı, özellikle de Erken Bronz IVB ya da Amuq J Fazına ait olan kalıntıları ortaya çıkartmaya başlamakta olup, burada bulunan seramikler daha erken Bronz Çağına ait fazların daha derinde olduğuna işaret etmektedir. Syro-Hitit Araştırmaları Ekibi’nden Robert Braidwood’un elde ettiği sondaj sonuçlarına uygun olarak, TAP kazıları da Tayinat’ta önemli miktarda Erken Bronz Çağına ait kalıntıların var olduğu izlemine vermektedir. Dolayısıyla bu alan ilerideki mevsimlerde sürdürülecek kazıların odak noktası olacaktır.

2008 kazıları Tayinat'ta Demir Çağına ait önemli kalıntıları ortaya çıkartmaya devam etmiştir. İlâveten, Alan 1'deki Ege ile güçlü kültürel bağları olan Erken Demir I (M.Ö. 12inci Yüzyıl) yerleşiminin yanısıra, 2008 kazıları Alan 2'de, muhtemelen Demir II'deki bir tapınağa ait (M.Ö. 9uncu ve 8inci Yüzyıllar) anıtsal yapıları ortaya çıkartmıştır. Her nekadâr araştırmalar halen devam etmekte ise de bulgular bu son kompleksin, özellikle son fazında, Padastin/Patina Kırallığının Neo-Hitit krallarının kraliyet ikametgahını teşkil ettiği, *bit hilani* sarayları (özellikle Bina I'de) ve Syro-Hitit Keşif Heyeti'nin ortaya çıkarttığı *megaron*-stili tapınakla (Bina II) eşzaman olduğu izlenimini vermektedir. Tell Tayinat'ta TAP kazılarında bulunan Luvi dilinde yazılmış hiyeroglif yazıtların sayısı şu anda, Syro-Hitit Keşif Heyeti'nin buldukları ile beraber 100'u bulmaktadır ki bunlar mutlaka bu kültürel ufka atfedilmelidirler.

Bu arada, hem Alan 4'te var olması muhtemel bir kapı geçiti ve hem de Alan 5'te bulunmuş iyi korunmuş olan Demir II kompleksi bu arkeolojik alanın henüz araştırma yapılmamış kısımlarında zengin arkeolojik potansiyelin bulunduğuna işaret etmektedirler. Bu nedenle, Tayinat Arkeoloji Projesi kazı alanının bu bölgelerinde gayret ve kaynaklarını öncelik sırasına koymaya devam edecektir.

TEŞEKKÜR

2008 yılı arazi mevsimi için maddi yardım, Kanada Sosyal Bilimler ve Beşeri İlimler Araştırma Kurulu (SSHRCC), ve Toronto Üniversitesi tarafından sağlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için gerekli kazıların yapılması iznini veren Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne teşekkür etmek isterim. Hükümet temsilcisi olarak mahalli devlet makamları ile temasımızı sağladığı için Sayın Asuman Arslan'a ayrıca teşekkür ederim. Bu sezonun başarıyla sonuçlanması tüm proje personelinin özveriyle çalışması neticesinde mümkün olmuştur. Ayrıca, Antakya Müzesi Müdürü sayın Faruk Kılınç'a ve Müze personeline, mevsim boyunca gösterdikleri ilgi ve yardımları için teşekkür etmeyi borç bilirim. Son olarak, Dr. Hilal Sürsal'a bu raporun tercüme edilmesi için yaptığı çok değerli yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

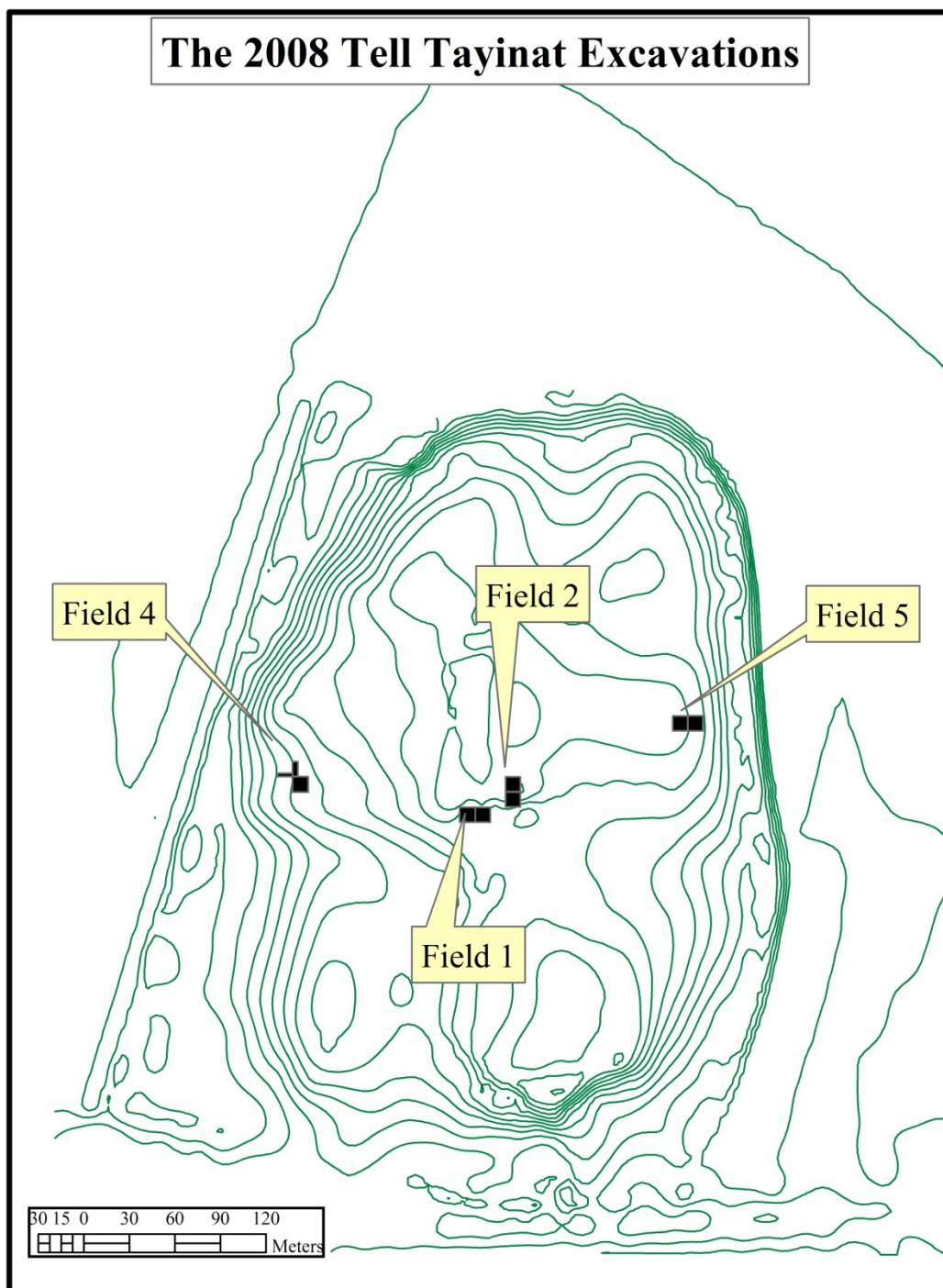


Figure 1

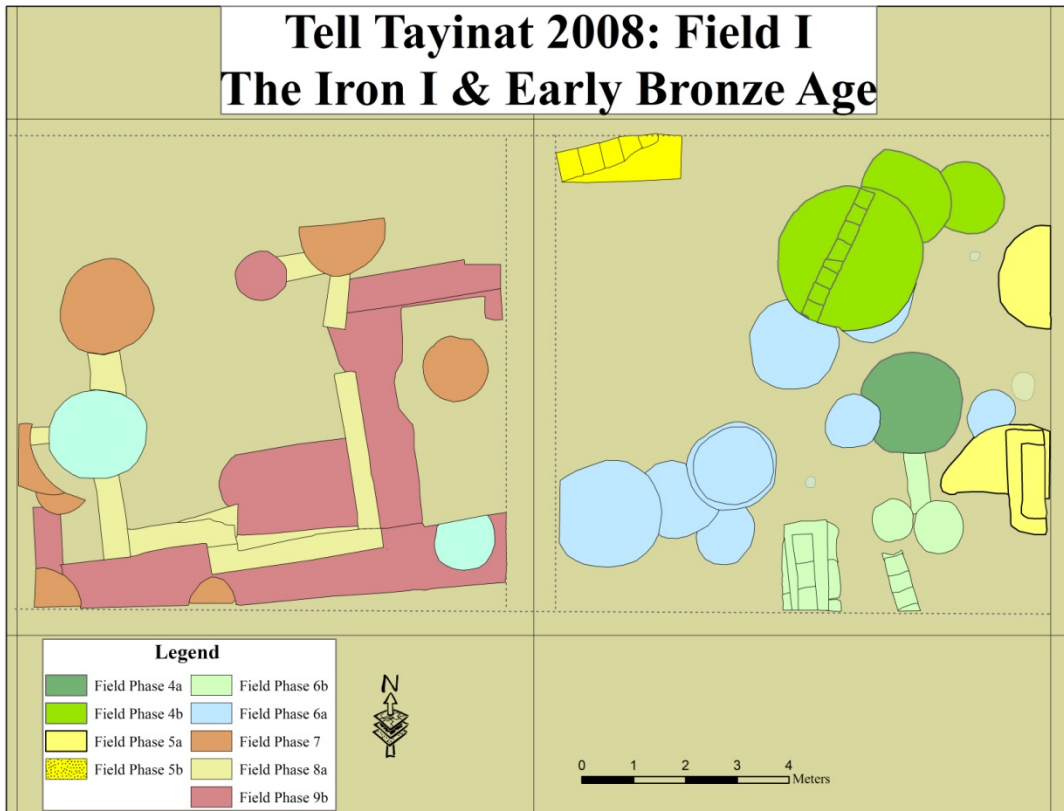


Figure 2



Figure 3



Figure 4

Tell Tayinat 2008: Field II

Early Iron II Temple

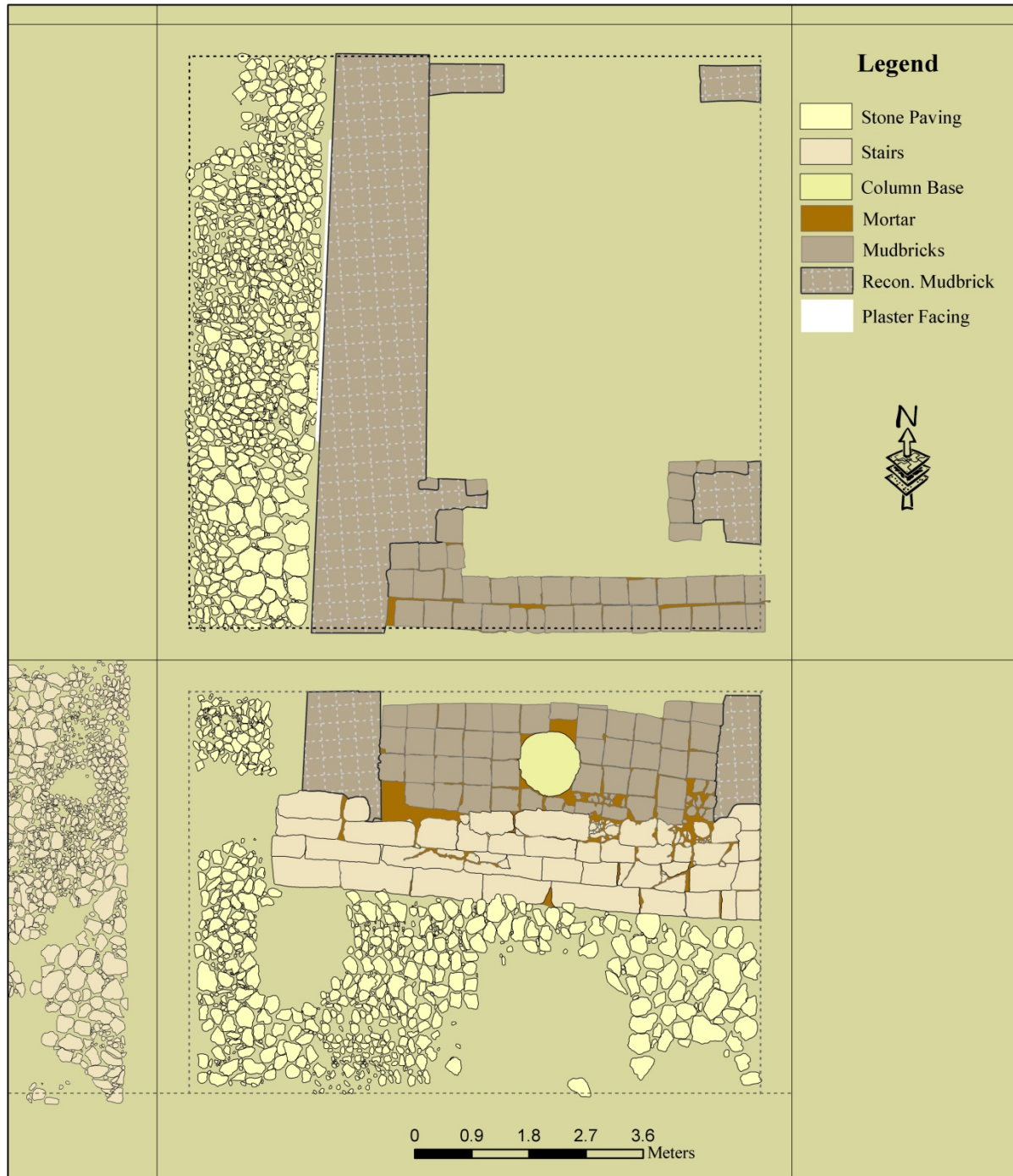


Figure 5



Figure 6



Figure 7



Figure 8



Figure 9



Figure 10

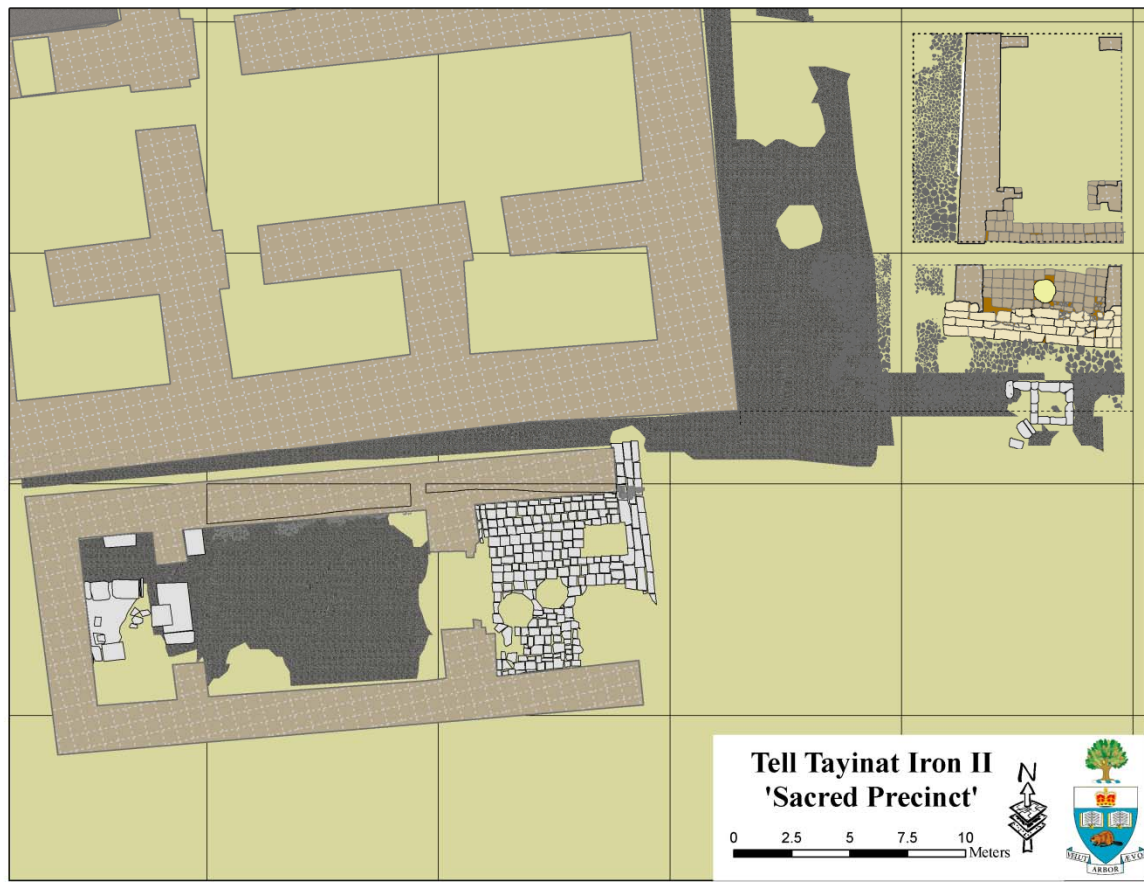


Figure 1

Tell Tayinat 2008: Field IV

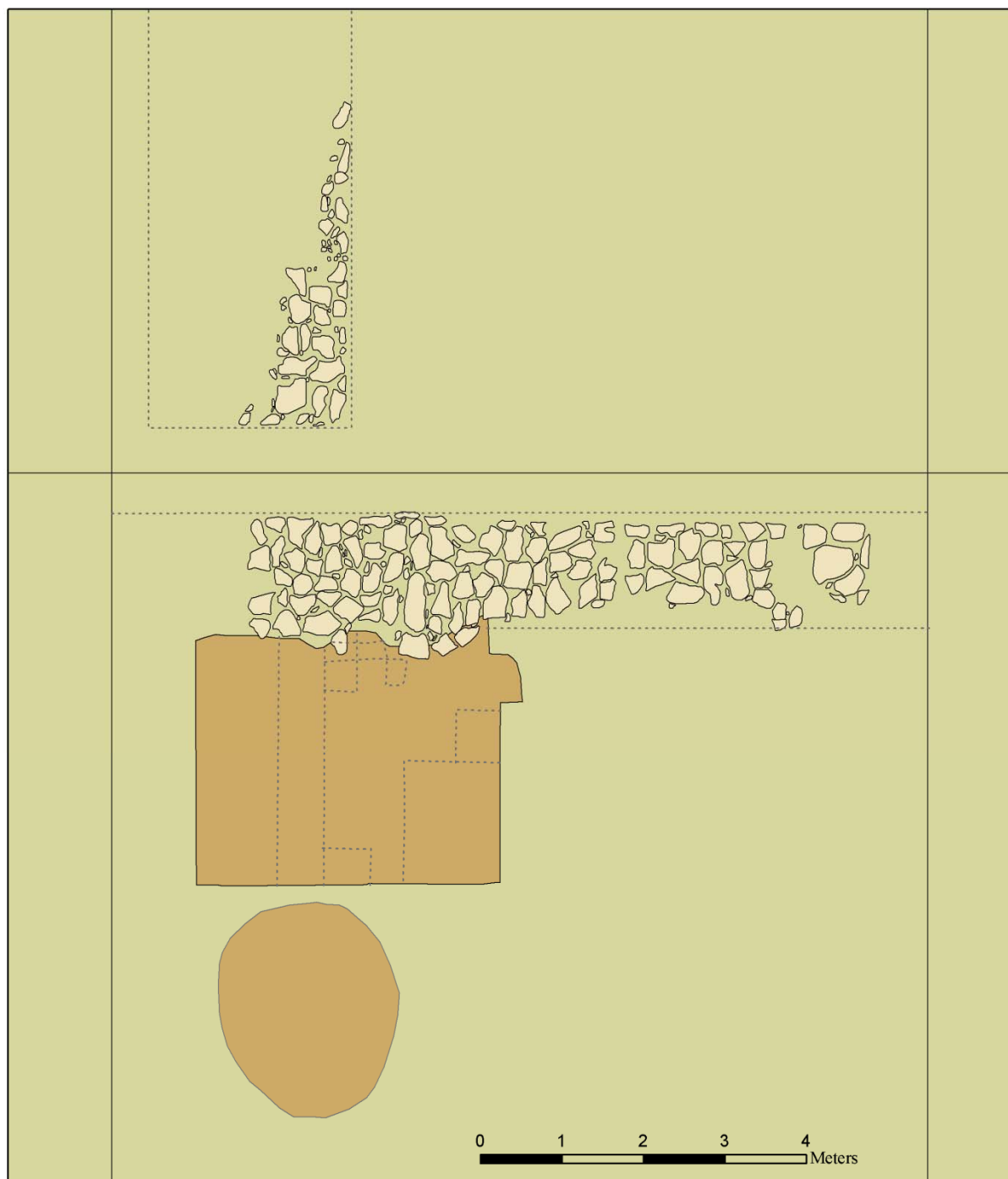


Figure 12



Figure 13



Figure 14

Tell Tayinat 2008: Field V

Iron II 'Courtyard House'

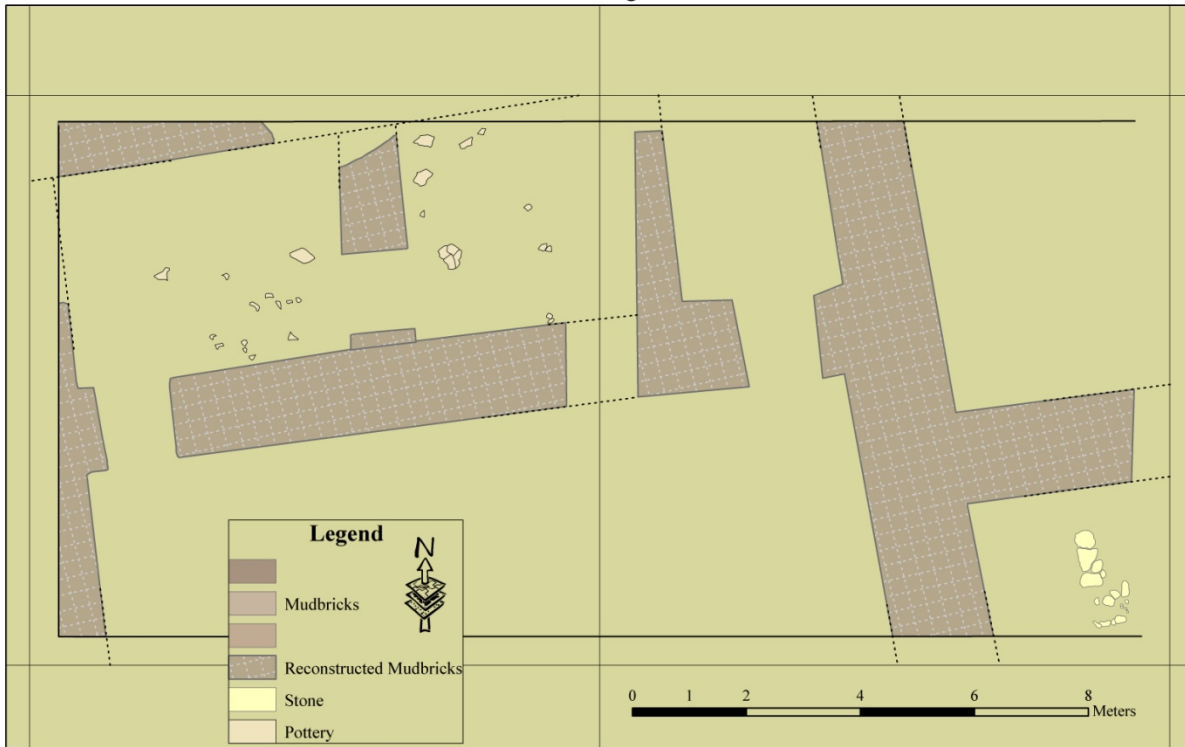


Figure 15



Figure 16



Figure 17



Figure 18